

УДК 159.922

Євген ПОТАПЧУК,
доктор психологічних наук, професор,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ПСИХОЛОГІВ

Стаття присвячена розгляду особливостей формування продуктивного мислення у майбутніх сімейних психологів, яким потрібно уміти вирішувати складні та делікатні проблеми: адюльтер, інцест, конфлікти, ревнощі, розлучення, сімейне насилля та ін. Уточнено, що сутність поняття “продуктивне мислення сімейного психолога” відображає багаторівневий когнітивний процес виявлення, оцінювання й вирішення певної задачі (проблеми, ситуації), пов’язаної із сімейною проблематикою, результатом якого є суб’єктивно новий продукт, що сприяє ефективному вирішенню сімейно-шлюбних проблем. Розкрито структуру продуктивного мислення, яка ґрунтується на динамічній взаємодії п’ятьох компонентів: мотиваційного, емоційного, компетентнісного, операційного, результативного. З’ясовано, що формування продуктивного мислення майбутніх сімейних психологів може досягатися реалізацією сукупності взаємозв’язаних і взаємообумовлених психолого-педагогічних умов: проектування сприятливого навчального середовища для формування продуктивного мислення; впровадження оптимальних методів і форм підготовки фахівця; забезпечення системної мотивації діяльності майбутніх психологів.

Ключові слова: продуктивне мислення, майбутні сімейні психологи, психолого-педагогічні умови, формування.

© Потапчук Є.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Існування інституту сімейних психологів вимагає удосконалення системи підготовки спеціалістів для цієї сфери, оскільки психологічна допомога сім'ї є надзвичайно затребуваною і вважається вельми складною сферою діяльності психолога. Адже психологам доводиться мати справу зі складними та делікатними сімейними проблемами: адюльтер, інцест, конфлікти, ревнощі, розлучення, сімейне насилля та ін. Це вимагає від психолога вміння розуміти, оцінювати, передбачати розвиток ситуації і сприяти конструктивному вирішенню сімейних проблем. Водночас важливо не порушити Етичний кодекс психолога і не спричинити шкоду членам сім'ї. Звідси виникає потреба вести мову про посилення підготовки майбутніх психологів, зокрема до їхньої роботи в ролі сімейного психолога.

Зважаючи на специфіку завдань, які покликані виконувати сімейні психологи, особлива роль у їхній професійній діяльності належить продуктивному мисленню. Потреба в ньому виникає при відсутності у минулому досвіді суб'єкта готових засобів виконання певних завдань. Якщо такі засоби є, то ситуація не буде для суб'єкта проблемною і її виконання зведеться до використання сформованої розумової навички, до репродукції наявних знань і умінь. За відсутності готових засобів виникає необхідність їхнього пошуку чи створення. Саме цей процес дослідники [5; 6; 9] називають продуктивним, а досить часто, і професійним мисленням.

Практика свідчить, що поступове підвищення статусу гуманітарних дисциплін передбачає оновлення наявних освітніх стандартів і переорієнтації навчання з предметно-змістової площини у діяльнісну, тобто на формування продуктивного мислення майбутніх психологів. Адже воно є основою особистісної зрілості та запорукою результативності їхньої професійної діяльності. Завдяки продуктивному мисленню відбувається становлення психічних новоутворень, нових систем зв'язків, нових форм психічної саморегуляції, властивостей особи, її здібностей, що знаменує зрушення в розумовому розвитку. Продуктивне мислення характеризується високою новизною свого продукту, своєрідністю процесу його отримання і, нарешті, істотним впливом

на розумовий розвиток студента. Воно є вирішальною ланкою в розумовій діяльності, оскільки забезпечує реальний рух до нових знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Доцільно зазначити, що певну теоретико-методологічну базу щодо вимог до професійної й особистісної підготовки майбутніх фахівців-психологів розглянуто у роботах таких психологів як О. Бондаренко, Л. Бурлачук, Ж. Вірна, В. Панок, Н. Пов'якель, В. Семиченко, В. Татенко, Т. Титаренко, Н. Чепелева, Н. Шевченко, А. Самойлова та ін. Вони досліджували питання, пов'язані з: виявленням мотиваційно-сислової регуляція у професіоналізації психолога (Ж. Вірна) [4]; визначенням основних вимог до змісту освіти практичних психологів (В. Панок) [8]; виявленням шляхів та умов саморегуляції професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів (Н. Пов'якель) [9]; розробкою концепції професійної підготовки психолога, визначенням змісту понять "психологічна готовність практичного психолога", "професійна компетентність психолога" (Н. Чепелева) [13]; формуванням особистісних та професійних якостей практичних психологів (Н. Шевченко, А. Самойлова) [14] та ін.

Вивчення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що проблематика формування продуктивного мислення у майбутніх психологів викликає інтерес у дослідників, проте у такої категорії як майбутні сімейні психологи вона ще не була предметом окремого дослідження.

З огляду на відсутність у науковій літературі систематизованих досліджень проблеми формування продуктивного мислення у такої категорії студентів, як майбутні сімейні психологи, існує потреба у розгляді проблемних аспектів формування продуктивного мислення у студентів, які здобувають знання за спеціальністю "Психологія". Зважаючи на сказане, **метою статті** є виявлення особливостей формування продуктивного мислення у майбутніх сімейних психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цілком очевидно, що професіоналізм сімейного психолога є результатом накопиченого ним професійного досвіду [3; 7]. А правильне застосування цього досвіду потребує від фахівця креативного та критичного мислення, що у комплексі

становлять продуктивне мислення. Послідовність розумових операцій, які можуть виникати на основі пізнання, оцінювання і вирішення психологом складної ситуації (задачі, проблеми) дозволяють йому приймати оптимальні рішення у будь-яких ситуаціях професійної діяльності, зокрема при веденні монологу чи діалогу під час проведення консультативної, профілактичної, викладацької чи посередницької роботи. Доречно зазначити, що умови формування інтелектуальної готовності психологів, а також психологічний комплекс методик на визначення рівня інтелектуальної їхньої готовності до розв'язання інтелектуальних задач було визначено М. Бадаловою [1]. Крім цього, у контексті формування продуктивного мислення у майбутніх психологів становлять інтерес результати досліджень Н. Берегової, яка запропонувала програму формування професійної готовності майбутніх психологів до роботи з проблемними клієнтами [2].

Оскільки нас цікавлять питання формування у майбутніх сімейних психологів продуктивного мислення, виникає потреба в уточненні його суті. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що поняття “продуктивне мислення” розглядається дослідниками по-різному: єдність креативного та критичного мислення, що функціонують незалежно одне від одного; інсайт, який веде до народження нових ідей; синонім творчого та креативного мислення, наслідок продуктивної мисленнєвої діяльності.

У більшості випадків дослідники [5; 6; 9] надають перевагу такій категорії як, “професійне мислення” під яким розуміють мисленнєву діяльність, що спрямована на розв'язання професійних задач у певній предметній галузі. Якщо специфіка професійного мислення залежить від своєрідності задач, що розв'язуються різними фахівцями, то якість професійної діяльності чи рівень професіоналізму залежить від розвиненості професійного мислення.

Аналіз наукових праць свідчить, що дослідниками значна увага приділяється розвитку креативного та критичного мислення, проте продуктивне мислення, у переважній більшості, залишається поза їхньою увагою. Відсутність наукових досліджень процесу продуктивного мислення негативно позначається на якості підготовки майбутніх

сімейних психологів, зокрема у навчанні студентів замість діяльнійшої переважає предметно-змістова площина. Крім цього не здійснюється цілеспрямоване вдосконалення таких важливих мисленневих якостей майбутніх психологів, як самостійність, гнучкість, критичність, глибина, широчінь та ініціативність.

Розглядаючи роботу сімейного психолога, варто зазначити, що його мисленню, як і мисленню будь-якого іншого фахівця, притаманна властивість певного незначного передбачення невідомого, унаслідок чого під час розв'язання тих чи інших завдань виникає момент раптового розуміння, здогадки – інсайт. Беручи до уваги погляди дослідників [5; 6; 9; 10], можна дійти висновку, що продуктивне мислення психолога є послідовністю розумових операцій, які виникають на основі пізнання, оцінювання і вирішення складної ситуації (задачі, проблеми). Такі дії сприяють удосконаленню процесів аналізу і синтезу, прогнозування і перетворення. За цих обставин, важливо звертати увагу на розвиток у майбутнього сімейного психолога практичного мислення, зокрема на його зв'язок з реальністю сімейного життя та його проблемами. Це потребує створення у процесі навчання психологів навчальних проблемних ситуацій, які б відображали сімейні кризи та сприяли б розвитку продуктивного мислення у студентів.

Досліджуючи теоретичне та практичне мислення, С. Рубінштейн і Б. Теплов [9; 10] у своїх наукових працях виділили суттєві особливості практичного мислення: зв'язок із дійсністю, з безпосереднім практичним перетворенням дійсності (акцентування на регуляційній функції мислення); конкретність такого мислення ("припасування" до одиничних, часткових обставин дії); часові обмеження в проходженні мисленневих операцій.

Загалом дослідники характеризують мислення як продуктивний процес. Зазвичай, воно виступає як внутрішня складова інших пізнавальних процесів. У цьому підході продуктивний творчий процес йде попереду навчання та складає його найважливіший ланцюг. Найбільш типовою ситуацією, у якій виникає цей процес, є проблемна ситуація. Пошук та віднаходження суб'єктивно невідомого у проблемній ситуації складає зміст процесу навчання та психічного розвитку; одночасно

він виступає як творчий продуктивний процес. Пошук у проблемній ситуації регулюється на основі інсайтів, тобто актів розуміння, які виступають як кінцеві ланцюги продуктивного мисленнєвого процесу та його психічні регулятори [7; 9; 13].

Продуктивне мислення розглядається дослідниками як загальна властивість людської свідомості і процесів мислення, що виникають завдяки засвоєнню та усвідомленню нових знань, теоретичних положень, ідей, концепцій. Процеси продуктивного мислення значною мірою сприяють більш поглибленому оволодінню фахівцем необхідними, соціально значущими вміннями і навиками. Наприклад, в організації навчально-пізнавальної діяльності майбутнього психолога має велике значення його залучення до науково-пізнавальної проблематики розвитку гуманітарних і природничих наук, до роботи з дітьми та їхніми батьками, що сприяє виникненню потреби в науковому пошуку.

Новизна проблеми, що постає перед майбутнім сімейним психологом, диктує потребу у пошуку нового шляху для її вирішення. У цьому пізнавальному процесі велику роль відіграють змістовний аналіз проблеми, її семантичне вираження, а також включення евристичних і пошукових проб. Водночас зі словесно-логічними, добре усвідомленими узагальненнями у процесі розкриття проблеми дуже важливі інтуїтивно-практичні узагальнення, такі, що не знаходять спочатку свого адекватного віддзеркалення в слові. Вони виникають у процесі аналізу наочних ситуацій, вирішення конкретно-практичних завдань, реальних дій з предметами або їх моделями, що значно полегшує пошук невідомого.

Зважаючи на результати наукових досліджень [4; 5; 10], можна стверджувати, що структура продуктивного мислення психолога має ґрунтуватися на динамічній взаємодії п'ятих компонентів: мотиваційного; емоційного; компетентнісного; операційного; результативного. За такої умови, мотиваційний компонент є запорукою ефективної професійно-спрямованої продуктивної взаємодії суб'єкта та об'єкта педагогічного процесу. Емоційний компонент регулює взаємовідносини між суб'єктами педагогічної взаємодії, підтримує сприятливий емоційно-чуттєвий фон занять, експресивність комунікації, виконує

сигнальну і спонукальну функції. Компетентнісний компонент продуктивного мислення майбутнього психолога відповідає за послідовне розкриття сутності проблеми, навчання прийомам та способам його формування. Операційний компонент передбачає оволодіння студентами системою інтерактивних методів формування продуктивного мислення (зокрема методами візуалізації знань, тренінговими, проблемно-пошуковими, презентаційними методами), які стимулюють взаємодію у групі, викликають ефект “сумісного зусилля”, а також активізують учасників навчально-пошукової діяльності. Результативний компонент продуктивного мислення матеріалізується у вигляді суб’єктивно нового продукту (ідеального, матеріального, усного, писемного), який оцінюється за рівнем інноваційності щодо сутності, форми чи змісту та забезпечує надійний зворотній зв’язок.

Важливо враховувати, що зрілий юнацький вік є сприятливим періодом для формування продуктивного мислення, оскільки характеризується гнучкістю і глибиною когнітивних процесів, формуванням індивідуального стилю розумової діяльності, творчою та вибірковою увагою, продуктивністю логічної пам’яті, високою емоційністю і поступовим вдосконаленням мовлення (Л. Василенко, М. Савчин) [11]. Означені вікові особливості повинні враховуватися у практиці підготовки майбутніх сімейних психологів.

Загалом аналіз отриманих результатів свідчить про необхідність модернізації системи підготовки майбутнього психолога в контексті сучасних вимог та актуалізації цілеспрямованого формування його продуктивного мислення. Доцільно зазначити, що педагогічний аспект формування мислення полягає у виявленні умов, конструюванні шляхів і засобів розвитку мислення студентів у навчально-виховному процесі (Н. Кічук) [6]. Дослідниця вважає, що для ефективного формування мислення потрібно створити певні умови, зокрема: забезпечити усвідомлення процесу мислення, розвиток його розуміння і того, у який спосіб студенти повинні мислити; ретельно аналізувати процес мислення та процес мислення інших, зосереджувати увагу на різних підходах до мислення; удосконалювати здібності мислення за допомогою дослідження і розуміння ситуації.

Зважаючи на сказане вище, навчальний процес необхідно спрямовувати на активізацію і розвиток емоційно-ціннісної сфери професійно-педагогічного зростання майбутніх сімейних психологів на основі стимулювання їхнього інтересу до майбутньої професійної діяльності та прагнення оволодіти нею, формування відповідального ставлення до процесу і результатів професійно-педагогічної підготовки; розширення професійно-когнітивного потенціалу студентів за допомогою рефлексивного засвоєння знань про майбутню професійну діяльність, оволодіння теоретичними і практичними формами аналізу її реалій; набуття вправності та власного лабораторно-практичного досвіду професійно-творчої самореалізації на основі комплексного використання засвоєних знань для розв'язання професійних задач та ситуацій.

На нашу думку, майбутній сімейний психолог повинен бути всебічно обізнаним з психологією сімейного життя. Водночас він повинен знати: чинники, що впливають на розвиток і формування подружньої пари; типи сімей та сучасні тенденції у розвитку сім'ї; динаміку розвитку сім'ї; структуру сімейних ролей; психологічні особливості сучасної сім'ї; кризові періоди в розвитку сімейних стосунків; проблему стосунків поколінь; психологічні особливості статей та їх врахування у подружньому житті; прийоми визначення причин та вирішення подружніх конфліктів; методи та прийоми корекційної та профілактичної роботи з подружжям [1; 2; 3; 7].

Отже, формування продуктивного мислення може досягатися реалізацією сукупності взаємозв'язаних і взаємообумовлених психолого-педагогічних умов – проектування сприятливого навчального середовища для формування продуктивного мислення; впровадження оптимальних методів і форм підготовки фахівця; забезпечення системної мотивації діяльності майбутніх психологів.

Потрібно зазначити, що психолого-педагогічна умова, як проектування сприятливого навчального середовища для формування продуктивного мислення майбутніх сімейних психологів, передбачає, насамперед, формування компетентнісного компоненту. З цією метою можна використовувати факультативні заняття або ж спецкурси. Завданнями таких занять має бути: ознайомлення студентів із сучасною

теорією і практикою, надання психологічної допомоги сім'ї; оволодіння окремими прийомами креативного і критичного мислення; формування вміння мислити продуктивно у спеціально створених навчальних ситуаціях, пов'язаних із наданням психологічної допомоги проблемним сім'ям. Організація групової взаємодії сприяє усуненню перешкод на шляху формування продуктивного мислення, діалогічності мислення викладача та студентів, згуртованості групи.

Наступною психолого-педагогічною умовою має бути впровадження оптимальних методів і форм підготовки фахівця, пов'язана з операційним компонентом структури продуктивного мислення, реалізується завдяки засобам групової взаємодії, системи методів формування продуктивного мислення (організаційних, тренінгових, пошукових, моніторингових, випробовувальних) і формам організації навчання (лекція-візуалізація, навчально-пошуковий полілог).

Систему вмінь майбутнього сімейного психолога повинні складати: організаційні (основні підходи, техніки та технології попередження, регулювання та вирішення сімейних криз, психологічно правильно побудована співпраця з клієнтами в процесі здійснення посередницької діяльності під час вирішення сімейних проблем); комунікативні вміння (встановлювати контакт з клієнтом, викликати довіру, керувати самим собою і процесом спілкування; розуміти думки і впливати на поведінку, емпатійно розуміти потреби клієнта; адекватно сприймати психічний стан; прогнозування та попередження конфліктних ситуацій; подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні; інформаційно-орієнтаційні вміння (аналіз спеціальної науково-методичної літератури з метою поповнення обсягу знань з проблем виникнення та вирішення сімейних криз; виявлення причин помилок та труднощів і визначення більш ефективних шляхів та методів своєї діяльності у визначеному напрямі; діагностичні вміння (володіння методами та методиками на визначення психологічного клімату в сім'ї, розподілу сімейних ролей у сім'ї, визначення характеру взаємостосунків між подружжям, у сім'ї тощо; гнучке їх використання в практичній діяльності; уміння адекватно добирати методики та засоби вивчення особистості клієнтів, їх інтересів, нахилів і здібностей); корекційні вміння

(вміло та доцільно застосовувати весь арсенал методів, прийомів, засобів та технологій під час запобігання та подолання сімейних криз).

Така психолого-педагогічна умова, як забезпечення системної мотивації діяльності майбутніх психологів акцентує увагу на емоційній складовій структури продуктивного мислення. Засобом реалізації цієї умови є створення ситуації успіху заради досягнення кінцевої мети – формування готовності до продуктивного мислення. Створення суб'єктивно нового навчального продукту – безперервний процес, спрямований безпосередньо на досягнення результату, найважливішої складової у структурі продуктивного мислення, формування якого забезпечується відповідними етапами. На кожному з цих етапів формування продуктивного мислення є важливими вияви рефлексії, зокрема послідовна корекція цілей, змісту, методів, форм і засобів навчально-педагогічної діяльності, у центрі якої знаходиться ключовий суб'єкт пізнання – особистість майбутнього психолога.

Практика свідчить, що використання в навчальному процесі психолого-педагогічних умов для формування продуктивного мислення позитивно впливає на ефективність фахової підготовки майбутніх сімейних психологів. Така робота сприяє посиленню діяльнісної площини в навчанні студентів та цілеспрямованому вдосконаленню важливих мисленневих якостей майбутніх психологів.

Висновки. Отже, розгляд особливостей формування продуктивного мислення у майбутніх сімейних психологів дозволяє нам дійти висновку, що поняття “продуктивне мислення майбутнього сімейного психолога” відображає багаторівневий когнітивний процес виявлення, оцінювання й вирішення певної задачі (проблеми, ситуації), пов'язаної із сімейною проблематикою, результатом якого є суб'єктивно новий продукт, що сприяє ефективному подоланню сімейно-шлюбних проблем. Одиницею аналізу продуктивного мислення може виступати життєва задача (сімейна проблема, конфліктна ситуація), яка акумулює найбільші сутнісні ознаки проблемності, вимагає пошуку рішень і змін. Процеси продуктивного мислення значною мірою сприяють більш поглибленому оволодінню майбутнім фахівцем необхідними, соціально значущими вміннями і навиками.

Формування продуктивного мислення може досягатися реалізацією сукупності взаємозв'язаних і взаємообумовлених психолого-педагогічних умов – проектування сприятливого навчального середовища для формування продуктивного мислення; впровадження оптимальних методів і форм підготовки фахівця; забезпечення системної мотивації діяльності майбутніх сімейних психологів. Підвищення активності та результативності формувальних впливів потребує розробки відповідної моделі формування продуктивного мислення майбутнього сімейного психолога, що має бути одним із **перспективних напрямів для подальших досліджень даної проблеми.**

Список використаної літератури

1. Бадалова М. В. Профессиональная рефлексия практических психологов: опыт изучения / М. В. Бадалова // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 4. – С. 28–30.
2. Берегова Н. П. Формування професійної готовності майбутніх психологів до роботи з проблемними клієнтами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / Берегова Н. П. ; Національна академія ДПСУ ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2009. – 20 с.
3. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості : навч. посіб. для студентів / О. Ф. Бондаренко. – Харків : Форма, 1996. – 239 с.
4. Вірна Ж. П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.01 “Загальна психологія, історія психології” / Ж. П. Вірна; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2004. – 36 с.
5. Гура Т. Є. Професійне мислення психолога: загальнонаукова методологія дослідження / Т. Є. Гура // Теорія і практика сучасної психології. – 2012. – Вип. 4. – С. 15–19.
6. Кічук Н. В. Теоретичні основи формування мислення майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / Н. В. Кічук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / гол. ред. Л. М. Романишина – 2010. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2010_1/10knvmmf.pdf
7. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. : підручник. – К. : Либідь, 2003. – 536 с.

8. Панок В. Г. Основні напрями професійного становлення особистості практичного психолога у вищій школі / В. Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 4. – С. 14.

9. Пов'якель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / Н. І. Пов'якель ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2004. – 40 с.

10. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования / С. Л. Рубинштейн. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.

11. Савчин М. В. Вікова психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К. : Академвидав, 2005. – 360 с.

12. Теплов Б. М. Избранные труды : в 2 т. / Б. М. Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1. – 328 с.

13. Чепелева Н. В. Формування професійної компетентності психолога / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології : наукові записки інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. академіка С. Д. Максименка – К. : Ніка-Центр, 1999. – Вип. 19. – 286 с.

14. Шевченко Н. Ф. Підготовка практичних психологів: особистісні та професійні якості фахівців // Психологія : Зб. наук. праць / Н. Шевченко, А. Самойлова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2002. – Вип. 17. – С. 262–267.

Потапчук Е. М. **Особенности формирования продуктивного мышления у будущих семейных психологов**

Статью посвящено раскрытию особенностей формирования продуктивного мышления у будущих семейных психологов, которым нужно уметь решать сложные и деликатные проблемы : адюльтер, инцест, конфликты, ревность, разводы, семейное насилие и др. Уточнено, что сущность понятия “продуктивное мышление семейного психолога” отображает многоуровневый когнитивный процесс выявления, оценивания и решения определенной задачи (проблемы, ситуации), связанной с семейной проблематикой, результатом которого является субъективно новый продукт, который способствует эффективному решению семейно-брачных проблем. Раскрыта структура производительного мышления, которая основывается на динамическом взаимодействии пяти компонентов: мотивационного,

емоционального, компетентностного, операционного, результативного. Выявлено, что формирование продуктивного мышления будущих семейных психологов может достигаться реализацией совокупности взаимосвязанных и взаимообусловленных психолого-педагогических условий: проектирование благоприятной учебной среды для формирования продуктивного мышления, внедрение оптимальных методов і форм подготовки специалиста; обеспечение системной мотивации деятельности будущих психологов.

Ключевые слова: *продуктивное мышление, будущие семейные психологи, психолого-педагогические условия, формирования.*

Potapchuk Ye. **Peculiarities of the Formation of Productive Thinking of Future Family Psychologists**

The article is devoted to the consideration of the peculiarities of the formation of productive thinking of future family psychologists, who need to be able to solve such difficult and delicate problems as adultery, incest, conflicts, jealousy, divorce, family violence, etc. The article focuses on the fact that the presence of such problems requires the psychologist to understand, assess, anticipate the development of the situation and promote constructive solutions to family problems. It is important not to violate the Code of Ethics of a psychologist and not to harm family members.

The author of the article clarifies that the essence of the notion of productive thinking of a family psychologist means a multilevel cognitive process of identifying, evaluating and solving a specific problem (problem, situation) that is associated with family issues, the result of which is a subjectively new product that promotes effective overcoming of family-marital problems. The article reveals the structure of productive thinking, which is based on the dynamic interaction of five components: motivational, emotional, competence, operational, and effective. In this case, the motivational component is the key to effective professional-directed interaction between the subject and the object of the pedagogical process. The emotional component regulates the relationship between subjects of pedagogical interaction, supports a favorable emotional and sensory background of occupations, expressiveness of communication and plays signal

and inductive functions. The competent component of the productive thinking of the future psychologist is responsible for consistently disclosing the essence of the problem, learning the methods and methods of its formation. The operational component means mastering the system of interactive methods of forming productive thinking, which stimulate interaction in the group, create the effect of “joint efforts”, activate all the participants of the educational and search activity. The productive component of productive thinking materializes in the form of a subjectively new product, which is evaluated by the level of innovation regarding the essence, form or content and provides a reliable feedback.

It was determined that the formation of productive thinking of future family psychologists can be achieved by the implementation of a set of interconnected and mutually related psychological and pedagogical conditions – the design of a favorable learning environment for the formation of productive thinking; introduction of optimal methods and forms of specialist training; providing systemic motivation for the activities of future psychologists.

Keywords: *productive thinking, future family psychologists, psychological and pedagogical conditions, formation.*